

SWEDISH
ENVIRONMENTAL
PROTECTION
AGENCY

SKRIVELSE
2024-02-29

Ärendenummer:
NV-06554-22

Delredovisning av regeringsuppdrag om att utveckla den myndighetsgemensamma satsningen mot avfallsbrottslighet

Från Naturvårdsverket, Polismyndigheten,
Åklagarmyndigheten, Kustbevakningen, Tullverket
samt länsstyrelserna i Gävleborg, Norrbotten, Skåne,
Stockholm och Västra Götalands län

Innehåll

SAMMANFATTNING	5
1. UPPDRAGET	6
2. BAKGRUND	7
2.1 Tidigare uppdrag	7
3. REDOVISNING AV ARBETE UNDER 2023	8
3.1 Problemidentifiering och åtgärdsframtagning med hjälp av workshop	8
3.1.1 Fallstudieworkshop Black mass	8
3.1.2 Workshop om stoppade avfallstransporter	9
3.1.3 Workshop om precisering och prioritering av åtgärdsförslag	9
3.1.4 Utredning av förslag från workshop	10
3.2 Samverkan och samordning mellan myndigheter och utredningar	10
3.3 Kunskapsuppbyggnad	12
4. MYNDIGHETERNAS FÖRSLAG TILL REGERINGEN	13
4.1.1 Nationellt register för företagsbot	13
4.1.2 Förbättrad tillgång till data från Transportstyrelsen	14
4.1.3 Myndighetsgemensamma förvaringsplatser för beslagttaget avfall	15
4.1.4 Förbättrad digital samverkan	19
5. MYNDIGHETERNAS BEDÖMNINGAR	21
5.1 Att förebygga avfallsbrott	21
5.1.1 Öka kunskaperna om miljöbrott	21
5.1.2 Producentansvarsorganisationerna behöver bättre kännedom om slutlig avfallsmottagare	22
5.2 Att upptäcka avfallsbrott	22
5.2.1 Utökad provtagning	22
5.2.2 Ökad spårbarhet av avfallsflöden	24
5.2.3 Miljötillsyn dygnet runt	24
5.2.4 Ny teknik som stärker tillsynen	26
5.2.5 Bättre kunskap om avfallsklassning	27
5.2.6 Tydliggöra hur stoppregeln kan tillämpas	27
5.3 Att utreda avfallsbrott	29
5.3.1 Förverka brottsvinster	29
5.4 Utveckla myndighetssamverkan inom avfallsbrott	30
5.4.1 Gemensam kommunikationsstrategi för att förebygga avfallsbrott	30
5.4.2 Utökad samverkan om lägesbilder	30
5.4.3 Fler myndighetsgemensamma operativa insatser	32
5.4.4 Enklare kontaktväg till Polismyndigheten	33
5.4.5 Utökad publicering av offentlig information	33

6. PLANERAT ARBETE UNDER 2024

35

Sammanfattning

Naturvårdsverket, Polismyndigheten, Åklagarmyndigheten, Kustbevakningen Tullverket samt Länsstyrelserna i Gävleborg, Norrbotten, Skåne, Stockholm och Västra Götalands län, fick i ett regeringsbeslut M2022/00531 från den 16 juni 2022 i uppdrag att utveckla den myndighetsgemensamma satsningen mot avfallsbrott: Myndigheterna ska

- fortsätta att utveckla den samverkan som har påbörjats och ta initiativ till samverkan med andra myndigheter som eventuellt är berörda,
- vid behov lämna nödvändiga författningsförslag för att underlätta samverkan, förtydliga eller ändra ansvarsfördelning eller underlätta ett strukturerat informationsutbyte mellan berörda myndigheter inklusive kommunala tillsynsmyndigheter,
- identifiera eventuella behov av ytterligare förebyggande och andra åtgärder mot illegal avfallshantering som inte tillgodoses genom pågående utredningar eller de uppdrag som i övrigt ingår i detta beslut.

Denna delredovisning beskriver hur arbetet med regeringsuppdraget har bedrivits sedan den senaste delredovisningen i mars 2023, de förslag som projektgruppen tagit fram samt vad som planeras under 2024 och framåt.

Vi redovisar också fyra förslag till regeringen om fortsatta utredningsuppdrag. De föreslagna utredningsuppdragen syftar till att omhänderta problemområden på avfallsbrottsområdet som inte rymts inom ramen för vårt eget uppdrag. Därtill redovisar vi ett antal åtgärder som myndigheterna avser vidta under 2024 och framåt. Förslagen och bedömningarna omfattar hela rättskedjan och är uppdelade på åtgärder för att förebygga avfallsbrott, öka upptäckten av avfallsbrott samt åtgärder för att öka andelen brottsutredningar som leder till lagföring. I redovisningen ingår även förslag på åtgärder för att utveckla myndighetssamverkan mot avfallsbrottslighet.

1. Uppdraget

Denna delredovisning beskriver vad som åstadkommit i regeringsuppdraget sedan den senaste delredovisningen i mars 2023 samt vad som planeras under 2024 och framåt. Uppdraget ska slutredovisas den 1 mars 2026.

Det finns brister i samverkan mellan de myndigheter som är involverade i att bekämpa avfallsbrottsligheten vilket också framgår av skrivelsen *Förstärkta insatser mot brottslighet inom avfallsområdet*¹. Behovet av informations- och kunskapsutbyte är stort mellan berörda myndigheter och det krävs förståelse för varandras roller och ansvar. En djupare samverkan skulle ge ökade möjligheter för berörda myndigheter att dela information och genomföra gemensamma kontroller.

Naturvårdsverket, Polismyndigheten, Åklagarmyndigheten, Kustbevakningen Tullverket samt Länsstyrelserna i Gävleborg, Norrbotten, Skåne, Stockholm och Västra Götalands län, fick i ett regeringsbeslut M2022/00531 från den 16 juni 2022 i uppdrag att utveckla den myndighetsgemensamma satsningen mot avfallsbrott:

Myndigheterna ska

- *fortsätta att utveckla den samverkan som har påbörjats och ta initiativ till samverkan med andra myndigheter som eventuellt är berörda,*
- *vid behov lämna nödvändiga författningsförslag för att underlätta samverkan, förtydliga eller ändra ansvarsfördelning eller underlätta ett strukturerat informationsutbyte mellan berörda myndigheter inklusive kommunala tillsynsmyndigheter,*
- *identifiera eventuella behov av ytterligare förebyggande och andra åtgärder mot illegal avfallshantering som inte tillgodoses genom pågående utredningar eller de uppdrag som i övrigt ingår i detta beslut.*

Deltagarna i arbetsgruppen kommer från de tio myndigheterna och har lång erfarenhet av frågor relaterade till avfallsbrottslighet inom sina respektive myndigheter.

¹ Förstärkta insatser mot brottslighet inom avfallsområdet - Redovisning av regeringsuppdrag (M2021/00438). NV-02193-21.

2. Bakgrund

2.1 Tidigare uppdrag

Regeringen beslutade i februari 2021 att ge Naturvårdsverket, Polismyndigheten, Tullverket, Kustbevakningen, Åklagarmyndigheten och länsstyrelserna i Gävleborgs, Norrbottens, Skåne, Stockholms och Västra Götalands län i uppdrag att redovisa en lägesbild av den illegala avfallshanteringen samt redovisa förslag på åtgärder för att ytterligare förebygga och förhindra avfallsbrottslighet. Uppdraget redovisades den 7 mars 2022 genom skrivelsen Förstärkta insatser mot brottslighet inom avfallsområdet (M2021/00438). Det uppdrag som nu givits till myndigheterna baseras på den lägesbild och de förslag till åtgärder som föreslogs i den skrivelsen.

3. Redovisning av arbete under 2023

Under 2023 har de myndigheter som ingår i regeringsuppdraget gemensamt tagit fram en samlad och uppdaterad bild av de hinder som finns för att effektivt kunna förebygga, upptäcka och lagföra avfallsbrottslighet. Utgående från denna samlade bild har projektgruppens förslag på åtgärder tagits fram. Under arbetet har projektgruppen haft löpande kontakt med andra myndigheter och utredningar som hanterar frågor där det finns kopplingar till projektgruppens uppdrag, som Miljöstraffrättsutredningen (M 2022:04)² och Utredningen om Förbättrade möjligheter att utbyta information med brottsbekämpande myndigheter (Ju 2022:03), även kallad Informationsutbytesutredningen, med flera. För att skapa en än bredare kunskap i projektgruppen har externa och interna föreläsare inom avfallsbrottsområdet medverkat på gemensamma myndighetsmöten.

3.1 Problemidentifiering och åtgärdsframtagning med hjälp av workshop

Under 2023 har två workshoppar hållits med syfte att identifiera hinder och ta fram lösningar som motverkar avfallsbrott.

3.1.1 Fallstudieworkshop Black mass

Den första workshoppen (8 – 9 maj) utgick från en fallstudie baserad på den så kallade Black mass-utredningen. Utredningen handlade om ett av de då största miljöbrottsärendena där avfall tippats illegalt i vinningssyfte. Utredningen av Black mass-ärendet ledde till fällande dom 2021³. Fallet handlade om olaglig hanteringen av farligt avfall från batterier som hanterats inom ramen för producentansvar. Workshoppen genomfördes under två halvdagar med inslag av bland annat föredrag av externa och interna experter. Utifrån åklagarens gärningsbeskrivning och deltagande myndigheters övriga kunskaper om brottsområdet diskuterades fallet i flera mindre seminarier. Ett seminarium handlade om hur detta fall och liknande hade kunnat förebyggas och vilka svagheter som finns i det förebyggande arbetet. Ett annat seminarium diskuterade hur detta fall och liknande fall hade kunnat upptäckas tidigare, och om andra aktörer än de som efter en tid uppdagade brottet hade kunnat upptäcka det med andra rutiner och hjälpmedel, och i bästa fall i ett tidigare skede än vad som nu blev fallet. En tredje workshop tittade på hinder

² Miljöstraffrättsutredningen (M 2022:04) (Kommittéberättelse M 2022:04 utredningen, se dir. 2022:69 och dir. 2023:139) | Sveriges riksdag (riksdagen.se)

³ Dom i Göta hovrätt 2021-03-09, Mål nr. B 1902-20.

och möjligheter för att utreda och lagföra brottet, samt hinder och möjligheter i att minska konsekvenser för miljö och kostnader för staten. Under dagarna deltog, förutom de tio uppdragsmyndigheterna, flera inbjudna kommunala tillsynsmyndigheter. Med på mötet fanns också representanter för Miljöstraffrättsutredningen (M 2022:04) med syfte att samordna förslag med den pågående utredningens arbete och prioriteringar.

Workshoppen generade ett stort antal identifierade hinder samt utkast till åtgärder för att hantera hindren.

3.1.2 Workshop om stoppade avfallstransporter

Nästa workshop hölls den 8 juni och tog ett bredare grepp om hinder och problem kopplade till avfallstransporter på väg både inom landet och gränsöverskridande.

Workshoppen syftade också till att utvärdera effekten av delvis nya bestämmelser i 29 kap. miljöbalken rörande direktförverkande och beslag, 29 kap. 12–12 b §§.

Införandet av de nya bestämmelserna föregicks av prop. 2018/19:79.

Ändamålsenliga sanktioner mot otillåtna avfallstransporter. Syftet med bestämmelserna är att skapa en möjlighet att förverka avfallet redan under förundersökningen.

Fyra workshopövningar genomfördes på följande teman:

- om problem kopplade till förvaringsplatser där beslagttaget avfall kan förvaras, lagras och inventeras,
- om när beslagttaget avfall kan återvinnas och hur det ska göras,
- om hinder kopplade till hur beslag av olika myndigheter ska bedömas avseende om det utgör avfall eller ej,
- om hinder och lösningsförslag kopplade till att avfall beslagtas, direktförverkas eller omhändertas.

3.1.3 Workshop om precisering och prioritering av åtgärdsförslag

En tredje workshop genomfördes den 24 augusti under en heldag med alla uppdragsmyndigheterna. Syftet med workshoppen var att värdera, sortera, precisera samt utveckla de åtgärdsförslag som genererats i de två föregående workshopparna under 2023. Med i processen togs också åtgärdsförslag som genererats i ett par workshoppar under 2021 som genomfördes i samband med det tidigare uppdraget om avfallsbrottslighet som redovisades i mars 2022, och som kort beskrivs i avsnittet bakgrund ovan. Åtgärdsförslagen diskuterades i grupper med en blandning av myndigheter och skärskådades utifrån den kunskap, kompetens och erfarenhet som respektive myndighet besitter. Workshopsarbetet gjorde att listan med förslag kunde göras kortare och bli bättre underbyggd samt att förslagen blev bättre beskrivna. Ett antal förslag pausades för att undersökas mer ingående under 2024. Övriga åtgärdsförslag redovisas i kapitel 4 och 5 i denna delredovisning som förslag till regeringen respektive bedömningar om åtgärder inom myndigheterna.

3.1.4 Utredning av förslag från workshoppar

För ett antal av förslagen från workshopparna har utredningsarbetet påbörjats genom möten med andra myndigheter. Det gäller myndighetsgemensamma ytor för beslagtaget avfall från stoppade avfallstransporter på väg. Där har möten hållits med Trafikverket och Sveriges Kommuner och Regioner om att använda uppställningsplatser för flyttade bilar till att även korttidsförvara avfall från stoppade avfallstransporter. Samma frågeställning togs upp med Avfall Sverige rörande att använda återvinningscentraler för korttidsförvaring av avfall.

Frågan om ett register för företagsbot har också varit föremål för en inledande utredning genom möten med bland annat Bolagsverket.

Att myndigheterna i detta uppdrag inte kan dela öppen information på en gemensam digital samverkansyta utan är begränsade till att skicka all information via mejl, har identifierats som ett hinder i detta uppdrag och även i andra liknande samverkansuppdrag. Möjliga lösningar har undersökts tillsammans med Myndigheten för digital förvaltning (Digg), Försäkringskassan, Myndigheten för samhällsskydd och beredskap samt Polismyndighetens IT-avdelning.

3.2 Samverkan och samordning mellan myndigheter och utredningar

Naturvårdsverket ingår sedan förra året som nätverksmyndighet i den Myndighetsgemensamma satsningen mot organiserad brottslighet⁴, den så kallade OB-satsningen. Flera andra av uppdragsmyndigheterna medverkar redan i OB-satsningen och att Naturvårdsverket nu ingår underlättar för brottsbekämpande myndigheter att dra nytta av Naturvårdsverkets kunskaper om avfall och avfallshantering.

Under året har myndigheterna i regeringsuppdraget också deltagit i OB-satsningens projekt Vital. Vital kompletterar detta regeringsuppdrag genom att Vital utvecklar och testar operativa och innovativa åtgärder mot avfallsbrottlighet, med fokus på effektivare myndighetssamverkan.

Samverkan har också skett med Miljöbrottsrådet, samt med projektledningen för de tre andra uppdrag om avfallsbrottslighet som gavs samtidigt som föreliggande uppdrag, och som inkluderades i regeringsbeslut M2022/00531:

- Uppdrag om kriteriet yrkesmässig och om kriterier vid prövning av tillstånd för avfallstransport,
- Uppdrag om att minska möjligheterna att utnyttja systemet med anmälningspliktiga verksamheter,
- Uppdrag om befogenhet för länsstyrelserna att stoppa och hindra fortsatt färd för avfallstransporter.

⁴ Ju2015/09350/PO.

Samverkan har även skett med Naturvårdsverkets uppdrag om att sammanställa behovet av de resurser och förstärkningar inom tillsynsmyndigheternas verksamhet som krävs för att förebygga och upptäcka avfallsbrottslighet, inklusive driva ärenden där sådan brottslighet har upptäckts.

Samverkan har också upprättats med regeringsuppdraget för att främja en mer effektiv och enhetlig tillsyn enligt miljöbalken (M2020/01034/Me). Inom ramen för den samverkan sker också en samordning med åtgärder planerade på regional nivå och med arbetet i länsstyrelsernas miljöbrottsamverkansfunktion.

Gränsdragning, former för samverkan och löpande informationsutbyte har diskuterats och förtydligats i samverkan med de övriga angränsande regeringsuppdragen.

Ett informationsmöte har hållits med Utredningen om Förbättrade möjligheter att utbyta information med brottsbekämpande myndigheter (Ju 2022:37) och en löpande kontakt har hållits med utredningen för att bidra och samordna oss med den utredningens förslag. Utredningen har redovisat sitt uppdrag genom betänkandet ”Ökat informationsflöde till brottsbekämpningen – En ny huvudregel” (SOU 2023:69).

En viktig parallellt pågående utredning är Miljöstraffrättsutredningen (M 2022:04). Utredningen har bjudits in att berätta om sitt arbete på projektgruppens möten och även deltagit i de workshoppar som genomförts. Syftet med samordningen har varit att undvika dubbelarbete samt att bidra med kunskap till respektive utredning.

Ett viktigt område som vi arbetat med inom ramen för uppdraget är kartläggning av de samverkande myndigheternas informationsmängder. Naturvårdsverket och de fem länsstyrelserna har redovisat de informationsmängder myndigheterna har som är relevanta för arbetet mot avfallsbrottslighet. Syftet med redovisningen är att ge de andra myndigheterna information om vilka data som finns hos respektive myndighet och på så sätt underlätta ett mer effektivt utlämnande av uppgifter från myndigheterna.

Frågor om avfallsbedömning har ställts till IMPEL, Europeiska unionens nätverk för genomförande och efterlevnad av miljölagstiftningen, som organiserar tillsynsmyndigheter inom EU samt även till Eurojust som är EU:s byrå för straffrättsligt samarbete. Svaren på frågorna ger värdefull information om hur andra länder som lyder under samma EU-direktiv hanterar avfallsbedömningar, vilket kan ge underlag för ändrad svensk praxis.

Ett möte har hållits mellan uppdragsmyndigheterna och Kammarkollegiet om förenklad tillgång till registret för utfärdade miljöstraffavgifter. Mötet ledde till att tillgängligheten till uppgifter om utfärdade miljöstraffavgifter förbättrades för myndigheterna som stöd i granskningar av anmälan. Uppgifterna om hur man kan se utfärdade miljöstraffavgifter inkluderas även i Naturvårdsverkets vägledning om avfallsbrottslighet till kommunerna.

3.3 Kunskapsuppbyggnad

Till några av projektgruppsmötena har externa föreläsare bjudits in för att bidra med nya perspektiv och ge inblick i närliggande processer inom andra myndigheter i Sverige och en EU-byrå.

I augusti bjöds en utredare från Europeiska byrån för bedrägeribekämpning, OLAF, in till ett digitalt möte för att berätta om byråns verksamhetsområden och utforska vilka samarbetsytor som finns mellan uppdragsmyndigheterna och OLAF inom avfallsbrottsområdet. OLAF har idag utredare som kan hantera vissa gränsöverskridande avfallsärenden. De kan också sammanlänka myndigheter från olika länder i ärenden, både myndigheter från medlemsstater inom EU och mellan myndigheter i en eller flera medlemsstater och myndigheter i tredjeland.

Ett möte har hållits med en representant för A-krim, det myndighetsgemensamma uppdraget som syftar till att stärka arbetet mot fusk och brottslighet i arbetslivet⁵ (), under ledning av Arbetsmiljöverket. På mötet berättade representanten om A-krimns arbete och uppdrag samt informerade om de regionala center mot arbetslivskriminalitet som håller på att utvecklas. Möjligheterna till samarbete och samverkan diskuterades och bedömdes som goda, i synnerhet inom tillsynen av olika verksamheter där avfall hanteras och som tillhör branscher som i lägesbilden från 2022 bedömts ha hög risk för att avfallsbrottslighet förekommer.

Om det i workshoparbetet med fallstudier framkommit områden där data helt saknas, har vi i förekommande syfte inlett diskussioner med Naturvårdsverkets forskningsenhet. Syftet med detta har varit att ha en beredskap att, i samverkan med andra myndigheters motsvarande forskningsresurser samt Brottsförebyggande rådet-Brå, initiera ett tillämpat forskningsprogram om avfallsbrott eller miljöbrott i stort.

⁵ A2017/02422 och A2021/00085.

4. Myndigheternas förslag till regeringen

I detta avsnitt beskrivs de förslag till regeringen om åtgärder mot avfallsbrott som tagits fram av de tio uppdragsmyndigheterna under 2023.

4.1.1 Nationellt register för företagsbot

Myndigheterna föreslår att regeringen ger Bolagsverket i uppdrag att, i samverkan med Åklagarmyndigheten och Polismyndigheten, utreda om och i så fall hur ett register för företagsbot kan tillgängliggöras och fungera likt ett belastningsregister för företag.

Motivering av förslaget: Ett nationellt register för företagsbot skulle ge rättsvårdande myndigheter en säker tillgång till uppgifter om utdömda företagsböter. Detta skulle i sin tur underlätta den bedömning som ska göras när återfall i brottslighet kan utgöra grund för en förhöjd företagsbot. Kunskap om utdömda företagsböter är dessutom av stor betydelse vid sådana kontroller som bör göras som en del av en så kallad vandelsprövning.

Åklagarmyndigheten och Sveriges domstolar kan redan idag ta fram uppgifter avseende om ett företag förelagts att betala företagsbot. Ett godkänt strafföreläggande är en offentlig handling på samma sätt som en dom är en offentlig handling. Åklagarmyndigheten har möjlighet att kontrollera om ett företag förekommer i ett pågående eller redan avslutat ärende, i syfte att få underlag för att bedöma frågan om återfall i brottslighet.

I och med att det idag krävs en manuell genomgång av Åklagarmyndighetens ärendehanteringssystem, och att det behöver tas ett initiativ i varje enskilt ärende att göra en sådan genomgång, finns en risk att ärenden hanteras utan att det upptäcks att den verksamhet som utreds tidigare har ådömts företagsbot. De juridiska följder som tidigare utdömd företagsbot skulle medföra för verksamheten uteblir därmed. Mer enhetliga och konsekventa kontroller av tidigare utdömda företagsböter skulle göra påföljdssystemet mer rättssäkert och förutsägbart.

Frågan om att upprätta ett register för företagsbot utreddes för sju år sedan genom betänkandet En översyn av lagstiftningen om företagsbot (SOU 2016:82), varvid frågan om register bordlades. Mycket har hänt sedan denna utredning som motiverar att ett sådant register nu bör införas. Som exempel kan följande nämnas.

- Kommunerna har numera ett lagstadgat brottsförebyggande ansvar⁶, vilket aktualiserat frågan om tillsynsmyndigheternas möjlighet att beakta vandel vid kontroller av näringsverksamheter. Miljöstraffrättsutredningen (M

⁶ Lagen (2023:196) om kommuners ansvar för brottsförebyggande arbete.

2022:04) har i uppdrag att utreda om det ska krävas en utökad vandelsprövning för att få bedriva miljöfarlig verksamhet. En förändring mot att införa vandelsprövningar i större utsträckning sker inom flera författningsområden.

- Bolagsverket har idag ett brottsförebyggande uppdrag.
- Bolagsverket är en nätverksmyndighet i den myndighetsgemensamma satsningen mot organiserad brottslighet. I den rollen är Bolagsverket del av det myndighetsgemensamma arbetet mot den organiserade brottsligheten.
- Genom inrättandet av den nya Utbetalningsmyndigheten, som kommer att ha en unik informationsmängd och hög analysförmåga, kommer arbetet mot felaktiga utbetalningar från välfärden effektiviseras ännu mer genom att register om företagsbot införs.
- Flera författningsändringar har gjorts sedan 2016 och fler är under utredning eller på väg att införas. I de nyligen gjorda författningsförändringarna i förordningen (2018:43) om stöd för nystartsjobb ges Arbetsförmedlingen möjlighet att neka stöd innan utbetalning från välfärdssystemet skett, under förutsättning att det kan påvisas att arbetsgivare inte bedriver sin verksamhet enligt gällande föreskrifter. En utdömd företagsbot kan vara en indikator på att arbetsgivaren inte har följt de föreskrifter som gäller. Arbetsförmedlingen ges nu även möjlighet att granska företrädare för bolag som tidigare ålagts företagsbot. I de fall individen startar ett nytt bolag som ansöker om stöd från Arbetsförmedlingen kan bot i annat bolag utgöra grund för avslag. Ett register över företagsbot skulle därmed kunna öka Arbetsförmedlingens möjligheter att kontrollera verksamheter som söker deras stöd.

Sammantaget skulle ett nationellt register för företagsbot, sett till de förändringar som exemplifierats ovan, kunna leda till ett förenklat och mer effektivt system, som skulle kunna ge positiva effekter för såväl utredning av brott som vid prövning av tillsynsmyndighet. Förslaget är avstämt med Bolagsverket. Bolagsverket ställer sig positivt till förslaget.

4.1.2 Förbättrad tillgång till data från Transportstyrelsen

Myndigheterna föreslår att regeringen ger Transportstyrelsen i uppdrag att göra en utredning om förbättrad tillgång till uppgifter i Transportstyrelsens system. Detta bör ske i samverkan med tillsynsmyndigheterna.

Motivering av förslaget: Information som kan vara till nytta för tillsynsmyndigheter, Polismyndigheten och Åklagarmyndigheten är bland annat totalt antal fordon registrerade på en person samt antal fordon och avställda fordon registrerade på en person samt historiska data över fordonsinnehav. I dagsläget har

tillsynsmyndigheterna möjlighet att göra sökningar i Transportstyrelsens register men det bygger på att det finns ett personnummer, registreringsnummer eller annan uppgift att söka på. En funktion som möjliggör att hitta tidigare okända aktörer, såsom målvakter med många registrerade fordon, är önskvärd.

Förslaget är avstämt med Transportstyrelsen. Transportstyrelsen ställer sig positivt till förslaget.

4.1.3 Myndighetsgemensamma förvaringsplatser för beslagttaget avfall

Myndigheterna föreslår att en utredning görs i syfte att ta fram ett system med förvaringsplatser i hela landet anpassade för tillfällig förvaring av avfall som omhändertagits, beslagttagits eller kvarhållits av en myndighet. Ytorna bör vara flexibla och ha god tillgänglighet över dygnet för att kunna användas av olika myndigheter samt vara lämpliga för förvaring av avfall.

Motivering av förslaget: Bristen av flexibla, förutbestämda och lokala förvaringsytor för förvaring av avfallstransporter är ett stort problem som hämmar tillsynen av i synnerhet avfallstransporter, såväl nationella som gränsöverskridande. När ytor saknas försvåras och fördyras tillsynsinsatser och därmed också hanteringen av avfallet. Därutöver medför problematiken att en inte obetydlig del av befintliga personalresurser inom tillsynen vid varje givet tillfälle får läggas på att hitta lämpliga ytor som kan förvara avfallet.

Såväl Naturvårdsverket som länsstyrelserna har idag stora svårigheter att hitta lämpliga ytor för att förvara omhändertagna respektive kvarhållna avfallstransporter. Även flera kommuner vittnar om samma problematik.

För att delvis lösa problematiken har Naturvårdsverket upprättat ett dynamiskt inköpssystem (DIS) rörande hantering av illegala gränsöverskridande transporter av avfall och andra illegala produkter, dit nya leverantörer kan ansluta sig. Inköpssystemet avser även lösa Tullverkets och länsstyrelsernas behov. Möjlighet att ansluta sig till detta inköpssystem öppnades i maj 2022. Endast ett fåtal leverantörer har anslutit sig hittills, varav ingen har haft tillräckliga kvalifikationer så här långt.

Tullverket samverkar med en rad olika myndigheter i samband med kontroller vid gränserna. Tullverket har lokaler där kontroller genomförs och dessa har vissa begränsade utrymmen för förvaring. Framst är dessa utrymmen till för att kunna förvara varor under pågående kontroll. Tullverket förvarar även beslag, platserna där dessa beslag förvaras är inte lämpliga för att förvara avfall. Frågan om myndighetsgemensamma förvaringsplatser har framförts av olika myndigheter vid flera tillfällen. Ett problem som är viktigt att beakta gällande en sådan plats är att andra myndigheter inte ska ha tillträde till den. Tullverket samverkar med olika myndigheter beroende på vilka varor det är som importeras eller exporteras och som bedöms kontrollvärda. En gemensam kontrollplats skulle därför troligen innebära att en rad olika varor förvaras på samma ställe och myndigheter ska endast få ha tillträde till de varor som rör dem. Detta är redan idag ett problem som

ofta får hanteras från fall till fall. En eventuell myndighetsgemensam förvaringsplats skulle troligen behöva bestå av flera tydligt avskilda ytor. En annan sak som behöver beaktas är att olika slags varor kan kräva olika slags förvaring. Detta gäller även olika slag av avfall som kan ha olika krav.

Kontakt har tagits med Avfall Sverige rörande vilka möjligheter som finns för statliga myndigheter att använda ytor i anslutning till de återvinningscentraler som finns i de allra flesta kommuner. Kontakt har också tagits med Sveriges Kommuner och Regioner (SKR) och Trafikverket om att använda deras ytor för uppställning av bortforslade fordon, som också finns i de allra flesta kommuner. De tre kontaktade aktörerna har alla framfört en rad potentiella juridiska och praktiska hinder som behöver utredas alternativt lösas för att ytorna ska kunna samutnyttjas. Såväl Avfall Sverige som SKR är dock kritiska till att statliga myndigheter över huvud taget skulle kunna nyttja kommunala utrymmen såsom återvinningscentraler eller ytor för uppställande av bortforslade fordon.

Sammanfattningsvis har bland annat följande hinder för att samutnyttja ytor konstaterats.

En kommuns uppgift: För det fall kommunen ska tillhandahålla ytor till statliga myndigheter behöver kommunallagen beaktas. Kommunallagen sätter upp ramen för hur en kommuns skyldigheter ser ut och sätter vidare upp gränser för vad en kommun ska göra. För att en kommun ska kunna genomföra en viss aktivitet/verksamhet måste det finnas ett kommunalt intresse och aktiviteten måste vara av allmänt intresse som har anknytning till kommunens eller regionens område eller deras medlemmar. En kommun får inte heller ha hand om sådana angelägenheter som enbart staten, annan kommun, en annan region eller någon annan ska ha hand om. Därutöver ska kommunen behandla sina medlemmar lika. (Se 2 kap. 1–3 §§ kommunallagen [2017:725]). Om det saknas en lagstadgad skyldighet för en kommun kan krav inte heller ställas på en kommun att tillhandahålla en sådan aktivitet, detta kan då endast ske på frivillig basis. Samtliga dessa grundläggande principer måste beaktas vid en bedömning av om en kommun kan tillhandahålla ytor för förvaring åt statliga myndigheter. En sådan uppgift för kommunen, att tillhandahålla ytor till statliga myndigheter, saknas i dagsläget.

Upphandlingslagstiftningen: Organisationer inom offentlig sektor, däribland de statliga myndigheterna, omfattas av reglerna för offentlig upphandling, varför även detta är något som det måste tas särskild hänsyn till.

Liksom nämnts ovan har Naturvårdsverket tagit fram det dynamiska inköpssystemet (DIS) rörande hantering av illegala gränsöverskridande transporter av avfall och andra illegala produkter. Detta system har dock ännu inte löst problemet till följd av att inga leverantörer med tillräckliga kvalifikationer har anslutit sig.

Statsstödsreglerna: Statsstöd är finansiering med offentliga medel som ger ett eller flera företag en fördel i förhållande till övriga konkurrenter. Även detta är en aspekt som måste beaktas och det finns regler som därför styr statens, regionernas och kommunernas möjligheter att ge sådan offentlig finansiering om sådan blir aktuell.

Konkurrenslagstiftningen: Konkurrenslagen (2008:579) förbjuder konkurrensbegränsande samarbeten mellan företag och att företag som har en dominerande ställning utnyttjar sin marknadsakt. Lagen innehåller även regler som gäller för staten, kommuner och regioner angående konkurrensbegränsande offentlig säljverksamhet. Reglerna gäller även för juridiska personer som exempelvis bolag inom staten, kommunen eller regionen när de har ett dominerande inflytande över den juridiska personen. Även detta regelverk behöver beaktas och hur ett tillhandahållande av ytor till statliga myndigheter skulle kunna medföra att även privata aktörer bör ha rätt till samma yta, se särskilt Marknadsdomstolens avgörande MD 2014:1, och hur detta kan lösas eller begränsas.

Miljölagstiftningen: Att förvara (eller lagra) avfall på en plats är att betrakta som en miljöfarlig verksamhet som enligt miljölagstiftningen träffas av en rad bestämmelser. En verksamhet som har i uppgift att lagra avfall omfattas i vissa fall av tillståndsplikt och i andra fall av anmälningsplikt, se bland annat miljöbalken (1998:808), miljöprövningsförordningen (2013:251) och avfallsförordningen (2020:614). Detta har delvis att göra med om avfallet som ska lagras är att betrakta som farligt eller icke-farligt avfall och vad det är för typ och mängder av avfall. När en statlig myndighet beslagtar, kvarhåller eller omhändertar exempelvis en container med blandat innehåll, är informationen om vad denna container faktiskt innehåller i sin helhet som regel bristfällig. Därutöver är det inte sällan oklart hur innehållet tillika avfallet fullständigt ska klassas. Det medför att den verksamhetsutövare som ansvarar för att förvara (lagra) avfallet också måste ha de tillstånd, alternativt gjort de anmälningar, som krävs för att få lagra avfallet i avvaktan på fortsatt hantering. Det finns även ett ansvar för verksamhetsutövaren som bedriver en sådan miljöfarlig verksamhet att tillse att obehöriga inte ska befinna sig på anläggningen. Det finns också lagkrav avseende från vilka aktörer, till exempel privatpersoner eller företag, som en anläggning får ta emot avfall/avfallstransporter från.

Därutöver finns krav på anteckningsskyldighet och/eller rapporteringsskyldighet för en verksamhetsutövare som hanterar avfall som måste beaktas, se 6 kap. avfallsförordningen.

Säkerhetsfrågor: Säkerhetsaspekter behöver beaktas. Innefattar det som ska förvaras av bestämmelserna om farligt gods eller om det är brandfarligt måste särskild hänsyn tas till detta både sett till lokaliseringen av platsen och andra miljöaspekter, men också till arbetsmiljön för de som bemannar ytorna. Andra säkerhetsfrågor kopplar till bevissäkring och att obehöriga inte tar sig in på området, men också möjligheten att skydda avfallet/avfallstransporterna på platsen.

Ansvarsfrågan: Ansvar för det som placeras på en sådan yta behöver tydliggöras och klargöras. Som exempel har kommunerna blivit föremål för skadeståndstalan vid ett antal fall när fordon som bortforslats och placerats på en sådan yta skadats.

Sekretessfrågan: Uppgifter som framkommer vid en inspektion av en beslagtagn avfallstransport kan omfattas av sekretessbestämmelser, till exempel förundersökningssekretess. Detta behöver utredas och klargöras hur den aktör som

är ansvarig för det som förvaras på ytan ska förhålla sig till frågor om sekretess. Det är som anförts ovan viktigt ur flera aspekter att de som arbetar på platsen vet vad en container faktiskt innehåller ur ett säkerhetsperspektiv.

Med anledning av de ovan angivna hindren, såväl praktiska som juridiska, kan det konstateras att någon pragmatisk, enkel lösning inte står till buds, vare sig genom de statliga myndigheternas egen försorg eller genom att samutnyttja kommunala ytor. Även om Polismyndigheten har egna ytor till sitt förfogande, och Naturvårdsverket och länsstyrelserna aktivt försöker att hitta lämpliga anläggningar/ytor för att lagra återtagna misstänkta illegala gränsöverskridande avfallstransporter, så är dessa ytor i sig inte heller tillräckliga. Dessa ytor täcker endast en liten del av det stora och varierade behovet av förvaringsytor. Därtill kan nämnas att ingen leverantör med tillräckliga kvalifikationer har anslutit sig till Naturvårdsverkets dynamiska inköpssystem (DIS), varför systemet som tagits fram inte ens löser Naturvårdsverkets och länsstyrelsernas egna återkommande problem att hitta ytor för att placera återtagna eller kvarhållna illegala gränsöverskridande avfallstransporter. Även om myndigheterna arbetar aktivt för att lösa problematiken med att hitta ytor när behovet uppstår så är dessa ad hoc-lösningar inte att föredra. Svårigheten att hitta lämpliga ytor för förvaring eller lagring försvårar arbetet med tillsynen och myndigheternas arbete med att förhindra överträdelser av miljöbalken och i förlängningen att förhindra illegal avfallshantering.

En övergripande, permanent lösning behöver därför tas fram för statliga myndigheter som är i behov av ytor att förvara avfall i avvaktan på vidare hantering. En lösning kan vara att möjliggöra, såväl juridiskt som praktiskt, för statliga myndigheter att kunna nyttja delar av kommunens tillgängliga utrymmen. En annan lösning kan i stället vara att skapa ett separat statligt system avseende ytor för förvaring tillgängliga för de statliga myndigheter som är i behov av sådan yta. För att hitta en sådan hållbar och flexibel lösning behöver en omfattande utredning genomföras, en utredning som inte ryms inom ramen för detta regeringsuppdrag. Förslaget är därför att en utredning görs i syfte att hitta en lösning och ge förslag på de författningsändringar som eventuellt behövs för att kunna lösa den aktuella problematiken. Hänsyn behöver då tas till ovan angivna förevarande juridiska frågeställningar och hinder.

Inom ramen för arbetet behöver bland annat utredas vilka behov av ytor olika statliga myndigheter har, vilket inkluderar även myndigheter utanför detta regeringsuppdrag, och hur behoven fördelar sig över olika tider och platser samt vilka olika tillstånd och säkerhetsarrangemang som förvaringsplatserna behöver ha. Som exempel kan nämnas att Polismyndigheten kräver att det ska vara en rättssäker förvaring som inte kan påverkas i bevishänseende. Det kan inte heller uteslutas att det omhändertagna avfallet är ett led i den organiserade brottslighetens verksamhet, varför förvarandet kan vara förenat med vissa risker kopplat till arbetsmiljön för de som arbetar på plats i form av hot och våld.

En annan viktig aspekt som måste utredas är hur ytorna ska finansieras på ett effektivt sätt. Finansieringen bör inte skapa felaktiga incitament och inte heller leda

till att myndigheter drar sig för att omhänderta avfall på grund av att det idag är mycket kostsamt. Kostnaden för en återtagen illegal avfallstransport bestående av en container kan idag uppgå till en dygnskostnad om ca 900 kr. Det behöver då utredas om det exempelvis bör vara ett statligt anslag som någon myndighet administrerar och från vilket andra myndigheter kan rekvirera, eller om någon annan finansieringslösning är att föredra. Oaktat vilken finansiell lösning som väljs bör inte kostnaden vara en avgörande variabel för när en statlig myndighet ska ingripa.

Ett system med statliga förvaringsytor skulle kunna administreras av en statlig aktör som förslagsvis Statens fastighetsverk, Fortifikationsverket eller Kammarkollegiet.

Utredningen som sådan skulle kunna inkludera experter från Statens fastighetsverk, Fortifikationsverket och/eller Kammarkollegiet, men även experter från myndigheterna i detta regeringsuppdrag. Målsättningen bör då vara att ta fram en gemensam statlig lösning som tillhandahåller ytor som finns på olika håll i hela Sverige där avfall som kvarhållit, omhändertagits eller beslagtogs av en statlig myndighet kan förvaras och lagras på ett säkert sätt i avvaktan på en fortsatt hantering.

4.1.4 Förbättrad digital samverkan

Myndigheterna föreslår att Försäkringskassan får i uppdrag att i samverkan med Myndigheten för digital förvaltning (Digg), ta fram förslag om hur en digital samarbetsjänst kan tas fram och göras tillgänglig för alla statliga myndigheter, inklusive de myndigheter som är brottsbekämpande. Försäkringskassan ska också överväga om samarbets tjänsten bör vara en del av den förvaltningsgemensamma digitala infrastrukturen (Ena). Samarbets tjänsten ska kunna erbjuda funktioner för effektivt samarbete kring information och planering med dokumentdelning, gemensam kalender, med mera.

Motivering av förslaget: Vi ser idag en utveckling där myndighetssamverkan i större omfattning än tidigare bedöms vara den bärande kraften för att lösa myndighetsgemensamma uppdrag. Detta gäller en mängd olika regeringsuppdrag men också där myndigheter i gemensamma projekt utvecklar nya arbetsmetoder och koncept.

Att samverkande myndigheter kan använda gemensamma digitala samverkansytor är en grundläggande förutsättning när samverkan sker inom ramen för till exempel ett regeringsuppdrag.

I dialog med flera myndigheter framkommer olika bedömningar gällande vilka verktyg som går att använda och hur ansvaret mellan myndigheter ser ut. Som exempel kan nämnas att det som används av Domstolsverket, Försäkringskassan, Digg med flera inte ses som en accepterad lösning av Polismyndigheten.

Att inte kunna dela öppen information på en samverkansyta och inte heller kunna redigera gemensamma dokument försvårar samverkan betydligt. Bristen av en

befintlig digital samverkansytta medför att mycket tid och personalresurser får läggas på att hitta alternativa lösningar. Lösningar som dessutom inte alltid inte är att föredra.

I dag finns goda exempel på myndighetssamverkan som underlättar digitalt samarbete. Försäkringskassan har som exempel tagit fram SAFOS Samarbetstjänst som är ett system för säker myndighetssamverkan via Nextcloud. Ett antal myndigheter, inklusive Digg, använder tjänsten, men ett flertal myndigheter är dock förhindrade att använda tjänsten.

En av de frågeställningar som behöver utredas är vilka krav som ska vara uppfyllda för att fler eller alla myndigheter ska kunna använda samma samarbetsytter för delning av dokument samt säkra videomöten.

Vissa myndigheter har till exempel inställningar i sina digitala brandväggar som förhindrar att tjänsten kan nyttjas. Det behöver därför utredas om dessa inställningar enkelt kan ändras, samt vilka andra hinder som finns och som behöver lösas för att en myndighetsgemensam samarbetstjänst ska finnas tillhands. En sådan utredning ryms inte inom ramen för detta regeringsuppdrag. Behovet av en sådan samverkansytta är dessutom vidare och innefattar även andra myndigheter än de som nu samverkar inom detta regeringsuppdrag.

Därutöver kan tilläggas att de myndigheter som har den kompetens som krävs och är mest lämpade för ett sådant uppdrag är Digg och Försäkringskassan. Därutöver bör Polismyndigheten, en myndighet med höga säkerhetskrav och med omfattande samverkan med andra myndigheter, tillfrågas i uppdraget för att bidra med problemförståelse.

Förslaget är avstämt med de två myndigheterna Försäkringskassan och Digg och båda ställer sig positiva till förslaget.

5. Myndigheternas bedömningar

I detta avsnitt beskrivs de bedömningar om åtgärder mot avfallsbrott som tagits fram av de tio uppdragsmyndigheterna under 2023. Bedömningarna rör åtgärder där beslut inte behöver fattas av regeringen.

5.1 Att förebygga avfallsbrott

5.1.1 Öka kunskaperna om miljöbrott

Myndigheterna bedömer att det finns ett behov av att öka kunskaperna om miljöbrott hos de brottsbekämpande myndigheterna och i kommunerna. Regionala och lokala/delregionala samverkansmöten mellan myndigheter är viktiga plattformar för återkoppling och lärande över myndighetsgränserna. Miljöbrottslighet har i större omfattning blivit del av den organiserade brottsligheten och sker inte sällan i samma sammanhang som ekobrott, människohandel och arbetsmiljöbrott. Bland annat av den orsaken är det viktigt att miljöbrottslighet finns med i arbetet mot arbetslivskriminalitet och att det finns en grundläggande kunskap om miljöbrottslighet, inkluderande modus, problembilder och avfallsflöden i berörda delar av Polismyndigheten och hos andra brottsbekämpande myndigheter.

Motivering: Det finns ett behov av att ytterligare höja kunskapsläget på miljöbrottsområdet inom Polismyndigheten och hos andra brottsbekämpande myndigheter. Inom Polismyndigheten genomförs utbildningssatsningar på nationell och regional nivå, men insatserna kommer att behöva intensifieras. Inte minst införandet av EU:s reviderade miljöbrottsdirektiv⁷ och nya avfallstransportförordning⁸ kommer att medföra krav på högre kompetens inom olika delar av Polismyndigheten under de närmaste åren. En åtgärd som bör vidtas i närtid är att säkerställa att det förmedlas grundläggande kunskaper om miljöbrott i polisens grundutbildning på samtliga utbildningsorter. Även inom kommunerna finns ett behov av höjt kunskapsläge inom miljöbrottsområdet.

⁷ COM(2021) 851 final 2021/0422 (COD) Proposal [...] on the protection of the environment through criminal law and replacing Directive 2008/99/EC.

⁸ COM(2021) 709 final 2021/0367 (COD) Proposal [...] on shipments of waste and amending Regulations (EU) No 1257/2013 and (EU) No 2020/1056.

5.1.2 Producentansvarsorganisationerna behöver bättre kännedom om slutlig avfallsmottagare

Myndigheterna bedömer att det finns behov av att inom ramen för Naturvårdsverkets vägledningsarbete informera berörda aktörer om vikten av att producentansvarsorganisationer har kännedom om slutlig mottagare för avfall som samlas in och behandlas inom deras respektive ansvarsområde, inklusive i de fall byte av slutlig mottagare sker.

Motivering: I ett uppmärksammat rättsfall, som myndigheterna tagit del av, ändrades den slutliga avfallsbehandlingsmottagaren utan att den ansvariga producentansvarsorganisationen informerades (det så kallade Black Mass-ärendet, se 3.1.1 ovan). Avfallet grävdes i stället ner på olika platser, vilket resulterade i domslut om bland annat grovt miljöbrott. Det specifika ärendet rörde batteriavfall, och risken för att något liknande skulle kunna ske igen kommer sannolikt motverkas av ökade krav i batteriförordningen⁹. Myndigheterna bedömer dock att risken kvarstår för andra avfallsslag som omfattas av producentansvar, särskilt de som associeras med förhöjd risk för illegal hantering såsom elutrustning, däck och fordon.

Naturvårdsverket åtar sig därför att ta fram information på Naturvårdsverkets hemsida om vikten av att producentansvarsorganisationerna har kännedom om slutlig mottagare för avfall som samlas in och behandlas inom deras respektive ansvarsområden, inklusive i det fall byte av slutlig mottagare sker. Informationen ska riktas till både avfallsproducenter och producentansvarsorganisationer.

5.2 Att upptäcka avfallsbrott

5.2.1 Utökad provtagning

Myndigheterna bedömer att möjligheterna för tillsynsmyndigheterna att ta ut en avgift för provtagning samt analyskostnader behöver utredas. För det fall författningsstöd saknas för full kostnadstäckning bör det utredas om det bör finnas en sådan möjlighet och vilka författningsändringar som därmed behövs.

Motivering: Vid tillsyn av misstänkta illegala avfallsverksamheter bör tillsynen gå från en tillitsbaserad tillsyn till en mer kontrollerande tillsyn. En viktig del i den kontrollen är möjligheten för tillsynsmyndigheten att kunna ta prover och genomföra analyser på verksamhetsutövarens bekostnad.

⁹ Europaparlamentets och rådets förordning (EU) 2023/1542 av den 12 juli 2023 om batterier och förbrukade batterier, om ändring av direktiv 2008/98/EG och förordning (EU) 2019/1020 och om upphävande av direktiv 2006/66/EG.

En tillsynsmyndighet har under vissa möjligheter rätt att ta ut avgift för bland annat tillsyn enligt miljöbalken eller enligt föreskrifter som har meddelats med stöd av balken samt för provning och tillsyn med anledning av EU-förordningar inom miljöbalkens tillämpningsområde (se 27 kap. 1 § miljöbalken). En kommun får enligt andra stycket samma bestämmelse meddela föreskrifter om sådana avgifter. Därutöver har en kommun rätt att ta ut avgifter enligt 9 kap. 4–5 §§ förordningen (1998:940) om avgifter för provning och tillsyn enligt miljöbalken (FAPT). Statliga tillsynsmyndigheter har möjlighet att ta ut avgifter med stöd av FAPT i sin helhet.

En kommunal tillsynsmyndighet kan till följd av ovanstående bemyndigande anta en kommunal taxa som ger stöd för att ta ut en avgift för det arbete som utförs inom ramen för tillsynen med stöd av 27 kap. 1 § miljöbalken. Det är dock oklart om detta inkluderar möjlighet för en kommun att anta en taxa och i förlängningen ta ut avgifter för analyskostnader som följer av en provtagning. Miljösamverkan Stockholms län¹⁰ har 2021 samverkat kring SKR:s miljöbalkstaxa och tagit fram ett förslag på en avgiftsmodell där provtagning vid tillsyn ingår. Detta har dock inte prövats rättsligt. Det behöver därför utredas hur möjligheterna ser ut för att en kommun ska kunna ta ut en avgift i sin helhet för både provtagning och analyskostnader. Det kan tilläggas att bestämmelsen i 27 kap. 2 § miljöbalken inte inkluderar ett bemyndigande till kommunen på samma sätt som 27 kap. 1 § miljöbalken gör. För det fall det inte finns författningsstöd för att möjliggöra full kostnadstäckning för en kommunal tillsynsmyndighet för provtagning och analys/provning så bör det vidare utredas om det bör finnas en sådan möjlighet och vilka författningsändringar som därmed behövs.

Att detta blir tydligt är viktigt för att tillsynsmyndigheterna ska känna sig trygga med att de inte ska behöva ta kostnader för provtagningar och analyser när de i sin tillsyn ser ett behov av att kunna verifiera all dokumentation och uppgifter som lämnats av en verksamhetsutövare.

Oseriösa verksamhetsutövare kan anlita oseriösa konsulter eller andra aktörer som kan välja att utföra provtagningar på ett sätt som ger ett resultat som passar verksamhetsutövaren. Det är väldigt svårt att i efterhand säkerställa att ett prov tagits ut på rätt plats och på rätt sätt. Det som myndigheterna kan basera sina bedömningar på är verksamhetsutövarens eller konsultens uppgifter om var och på vilket sätt provtagningen utfördes samt analysrapporterna från laboratoriet. Myndigheterna behöver därför ha möjlighet att utföra egen provtagning och låta genomföra analys till stöd för sin tillsyn. Sådan provtagning kan med fördel även ingå som underlag vid en eventuell polisanmälan.

Om tillsynsmyndigheten får möjlighet att utföra provtagning och analyser på verksamhetsutövarens bekostnad kommer avgiften att kunna drivas in via Kronofogdemyndigheten om verksamhetsutövaren inte betalar.

¹⁰ [Miljösamverkan Stockholms län \(miljosamverkanstockholm.se\)](https://miljosamverkanstockholm.se).

5.2.2 Ökad spårbarhet av avfallsflöden

Myndigheterna bedömer att det behövs effektivare digitala system och ökad spårbarhet av avfallsflöden för att främja arbetet med att motverka avfallsbrottslighet. Naturvårdsverket arbetar vidare med att undersöka möjligheterna till förbättrad spårbarhet via avfallsregistret och på andra sätt.

Motivering: Ett grundproblem avseende bekämpandet av avfallsbrott är den bristande överblicken, att det saknas tillförlitlig spårbarhet av avfallsflöden. Digitala verktyg är ett kostnadseffektivt och välbeprövat sätt att adressera denna typ av problematik, och har sedan länge använts inom andra områden.

Vi bedömer att det behövs både kortsiktiga och mer långsiktiga åtgärder för att digitala system i högre uträkning ska kunna nyttjas på ett ändamålsenligt sätt.

På kort sikt behöver vägledning tas fram om hur uppgifter från avfallsregistret kan inhämtas och tolkas i syfte att identifiera avvikelser, exempelvis för att understödja en riskbaserad tillsyn. Naturvårdsverket har noterat behovet av en sådan vägledning, men en avvägning behöver göras för att avgöra vilka vägledningsinsatser som ska prioriteras.

På längre sikt behövs mer effektiva och användarvänliga digitala lösningar för att spåra avfallsflöden från avfallens uppkomst till dess behandling, för såväl farligt avfall som icke-farligt avfall. I tillägg till den ökade spårbarheten behövs stöd utvecklas för automatisk analys för att styra tillsynen så att resurserna inriktas mot de verksamheter där det finns indikationer på misstänkt brottslighet.

5.2.3 Miljötillsyn dygnet runt

Myndigheterna bedömer att miljötillsynen i dagsläget inte är anpassad för att hantera brottslighet utanför kontorstid. Snabba insatser krävs ofta när brottet upptäcks vilket förutsätter att det finns beredskap för tillsynsmyndigheter i akuta ärenden. Detta gäller även nationella transporter och motsvarande den beredskap som redan finns för gränsöverskridande avfallstransporter. Tillsyn behöver även kunna genomföras oannonserat på kvällar, helger och andra obekväma arbetstider.

Motivering: Risken för upptäckt av illegala avfallstransporter är en svag länk vid brottslighet inom avfallsområdet. Det kan vara enklare att undvika upptäckt när avfallet väl har tippats. Själva transporten av avfallet är däremot svårare att dölja. Därför körs dessa transporter ofta på obekväma arbetstider samt via vägar där det finns mindre risk för upptäckt. Illegala avfallstransporter som påträffas leder, utöver tillsyn av själva transporten, ofta även till tillsyn och åtgärder hos både avsändare och mottagare där illegal avfallshantering kan påträffas i nästa led.

Jour finns redan hos åklagare och länsstyrelser vad gäller misstänkt illegala gränsöverskridande avfallstransporter genom länsstyrelsernas särskilt utsedda

handläggare med ansvar för gränsöverskridande avfallstransporter. Däremot finns ingen jourverksamhet som kan hantera de nationella avfallstransporterna, där ansvaret ligger hos kommunala tillsynsmyndigheter.

I tidigare regeringsuppdrag om Förstärka insatser mot brottslighet inom avfallsområdet framfördes ett förslag om att tillsynen av nationella avfallstransporter ska förstärkas så att även länsstyrelserna som bedriver tillsyn av gränsöverskridande avfallstransporter får tillsynsansvaret tillsammans med kommunerna. En av anledningarna till förslaget var att länsstyrelserna då kan stötta samverkande myndigheter med kompetens via den redan upprättade beredskapsfunktionen (vardagar 08.00-24.00, helger och röda dagar 08.00-18.00) som används för gränsöverskridande avfallstransporter. Detta skulle i praktiken innebära att det finns en beredskap med avfallskompetens hos länsstyrelsen dit polisen eller åklagaren kan vända sig när en misstänkt avfallstransport stoppas oavsett om den är nationell eller gränsöverskridande. Länsstyrelsen i fråga kan då bidra med sin kompetens och göra en bedömning av avfallet samt kontrollera om transporten uppfyller gällande lagstiftning. Detta är avgörande vid såväl gränsöverskridande som nationella transporter eftersom åklagaren och polisen är i behov av en bedömning av avfallet till grund för vidare hantering såsom beslag, förhör med mera.

Med befintlig organisation är viss beredskap avseende miljöbrott möjlig men den finns endast på plats för gränsöverskridande avfallstransporter. Avfallsbrott som inte är gränsöverskridande och som upptäcks utanför kontorstid hanteras i dagsläget av tillsynsmyndigheter under kontorstid nästkommande dag. Kompetensen behövs i de fall åklagare behöver en bedömning av avfallet till grund för beslag eller annan åtgärd.

Med bra och tydlig information från en tillsynsmyndighet till den polis- eller tullpersonal som finns på plats kan en stoppad transport bli korrekt hanterad i avvaktan på tillsynsmyndighetens bedömning på plats. Detta främst genom att avfallet tas i beslag av polisen eller hålls kvar på platsen av Tullverket i väntan på tillsynsmyndighetens bedömning. För att fatta ett sådant beslut om beslag behövs det en grundläggande kunskap om avfallsbrott hos polisens jourförundersökningsledare.

Det är viktigt att betona att det är tillsynsmyndigheterna som har kompetensen att genomföra klassningar av avfall samt bedöma möjliga risker för miljö och hälsa vid ett möjligt utsläpp/förorening till mark och vatten.

Möjliga vägar framåt

För att upptäcka och förhindra avfallsbrott behöver tillsynsmyndigheterna i högre grad utföra oannonserad tillsyn på kvällar, helger och andra obekväma arbetstider. Detta för att försvåra för illegala aktörer som annars kan agera obemärkta genom att förlägga arbetet utanför kontorstid. Detta kan till viss del motverkas genom att sprida kunskap om tillvägagångssätt samt genom ökad myndighetssamverkan. Länsstyrelsernas avfallsbrottsamordnare har möjlighet att sprida information om avfallsbrottslighet samt verka för kompetenshöjande åtgärder.

Polismyndigheten genomför i dagsläget kompetenshöjande åtgärder gällande misstänkt illegala avfallstransporter för bland annat trafikpoliser, miljöutredare och jour-förundersökningsledare. Detta är ett viktigt arbete som bör fortsätta framöver. Liknande åtgärder kan även genomföras hos fler myndigheter och kommuner.

Kommuner som har tjänsteman i beredskap kan när det är möjligt bidra med bedömningar av avfallet och stöd till Polismyndigheten och Åklagarmyndigheten rörande avfallsbrottslighet.

Förslaget rör främst illegala avfallstransporter men det är även applicerbart på andra typer av avfallsbrott.

5.2.4 Ny teknik som stärker tillsynen

Tillsyn av avfallstransporter är i hög grad resurskrävande. Modern teknik kan göra tillsynen mer resurseffektiv samtidigt som den ökar möjligheterna att upptäcka illegala avfallstransporter och illegalt dumpat avfall. Myndigheterna bedömer mot den bakgrunden att det finns ett behov av att se över teknik som kan stärka tillsynen. Exempel på teknik är kameror, röntgenutrustning vid gräns samt användning av drönare.

Det behövs en inventering av olika myndigheters befintliga teknik samt behov av teknik för att effektivisera tillsynen både nationellt och vid gräns. En översyn bör även göras av vilka möjligheter det finns för myndigheter att samarbeta kring teknik.

Motivering: Utredda hur tillsynsmyndigheter på ett effektivt sätt kan tillgodogöra sig ny teknik i sin tillsyn.

En av utmaningarna med miljötillsynen är att detektera innehållet i en container, trailer, byggnad eller hög med avfall. Det finns tekniska lösningar som kan vara ett effektivt redskap i detta kontrollarbete. Ett exempel är skannrar där man kan få en bild av innehållet i en container. Annan teknik kan till exempel vara drönare som underlättar kontroller av exempelvis avfallshögar eller upplag av schaktmassor. Vid användande av drönare kan även nya verksamheter eller tippning av avfall detekteras på ett mycket effektivt sätt. Även GPS-teknik för att spåra avfallsflöden kan vara intressant att undersöka.

Det finns även annan väl beprövad portabel teknik som exempelvis inspektionskameror/endoskop som kan nyttjas för att filma i trånga mörka utrymmen eller XRF (instrument som med hjälp av röntgen kan ge en indikation på vilka ämnen ett material innehåller) för analys av plast och metall i fält. Idag saknar myndigheterna oftast tillgång till hjälpmedlen, dels för att det traditionellt inte nyttjats av myndigheterna, dels för att de kan vara dyra i inköp och kräva utbildning eller certifikat för att hanteras. Det är dock viktigt att myndigheterna har möjlighet att använda den teknik som finns och det kan också bli mer kostnadseffektivt i längden.

Länsstyrelserna avser även att undersöka praktiska och juridiska möjligheter att låna utrustning mellan myndigheter.

5.2.5 Bättre kunskap om avfallsklassning

Myndigheterna bedömer att tillsynsmyndigheter behöver bättre kunskap och vägledning inom avfallsklassning. Befintlig vägledning om avfallsklassning som finns på Naturvårdsverkets hemsida behöver ses över och utvecklas för att underlätta tillsynsmyndigheternas arbete med avfallsklassning.

Motivering: Myndigheterna bedömer att det i vissa fall finns en kompetensbrist hos tillsynsmyndigheterna gällande klassning av avfall. Varje tillsynsmyndighet ska säkerställa att erforderlig kompetens finns för det aktuella tillsynsupdraget. Tillsynsmyndigheterna upplever dock svårigheter med att bedöma om verksamhetsutövare klassificerat avfallet korrekt, vilket kan leda till att tillsynsmyndigheten hamnar i ett kunskapsunderläge i förhållande till konsulter som anlitas av verksamhetsutövaren.

Naturvårdsverket ansvarar för tillsynsvägledning gentemot tillsynsmyndigheterna, och ska i den rollen vägleda om hur miljöbalken ska tillämpas. Befintlig vägledning om avfallsklassning finns på Naturvårdsverkets hemsida, men behöver ses över och utvecklas för att underlätta tillsynsmyndigheternas arbete med avfallsklassning. Naturvårdsverket får många frågor om avfallsklassning från olika aktörer, däribland tillsynsmyndigheter och verksamhetsutövare. En utökad vägledning på området skulle sannolikt främja tillsynsmyndigheternas möjligheter att förebygga och upptäcka brott, samt driva ärenden som rör misstänkt illegal avfallshantering.

5.2.6 Tydliggöra hur stoppregeln kan tillämpas

Myndigheterna bedömer att det finns behov av att inom ramen för uppdraget utreda och analysera hur befintlig praxis hanterar tillsynsmyndigheters beslut/föreläggande om förbud av verksamheter, avseende såväl tillståndspliktiga som anmälningspliktiga verksamheter, men även avseende s.k. U-verksamheter (verksamheter som varken är tillstånds- eller anmälningspliktiga).

Motivering: Det råder en allmän uppfattning att tillsynsmyndigheters beslut om att förbjuda/stoppa en verksamhet sällan står sig vid en överprövning. Därutöver råder uppfattningen att, även om ett beslut om förbud av verksamhet står sig, så har tillsynsmyndigheter svårt att säkerställa att förbudet efterlevs. Att en tillsynsmyndighet kan stoppa en verksamhet där gränsen passerats för vad som kan anses utgöra en acceptabel störningsnivå, är en grundläggande faktor i det förebyggande arbetet för att förhindra avfallsbrottslighet. Möjligheten att stoppa en sådan verksamhet är vidare av avgörande vikt för att kunna minimera påverkan på, och kostnaderna för, människors hälsa och miljön.

För att kunna avgöra om befintlig lagstiftning fungerar tillfredsställande eller inte behöver därför en utredning och analys genomföras avseende hur befintligt regelverk faktiskt hanteras inom ramen för praxis. Det som då särskilt behöver utredas och analyseras är hur stoppregeln i 2 kap. 9 § miljöbalken tillämpas, men även hur beslut om förbud/föreläggande om förbud har hanterats avseende såväl tillståndspliktiga som anmälningspliktiga verksamheter, men också avseende s.k. U-verksamheter. Det behöver även utredas och analyseras om besluten vid en överprövning upphävs på grund av formaliafel, såsom om ett föreläggande om förbud inte är tillräckligt klart och precist, eller på någon annan formell grund. Efter en sådan utredning kan frågan tas vidare för ytterligare utredning för att se om det krävs författningsändringar alternativt om vägledning kan behöva vidareutvecklas och förtydligas.

5.3 Att utreda avfallsbrott

5.3.1 Förverka brottsvinster

Myndigheterna bedömer att det finns ett behov av att Åklagarmyndigheten utreder frågan om möjligheter och svårigheter med att återta brottsvinster inom ramen för de ärendetyper som hanteras på Riksenheten för Miljö- och Arbetsmiljömål (REMA). Utredningen ska särskilt inriktas på avfallsbrottslighet samt på att ta fram arbetsmetoder för att förbättra arbetet, både avseende att beräkna och återta brottsvinster. Behovet av finansiell utredarkompetens i de regionala miljöbrottsgrupperna och möjligheterna att genomföra finansiella utredningar med syfte att återta brottsvinster i samband med miljöbrott bör ses över.

Motivering: Att öka återtagandet av brottsvinster är en prioriterad fråga för Åklagarmyndigheten och Riksenheten för Miljö- och Arbetsmiljömål (REMA). Att begå miljöbrott kan dessutom vara mycket vinstgivande och är ofta drivkraften till att sådana brott begås. Det finns därför många goda exempel där möjligheten att utreda och förverka brottsvinster är aktuell, till exempel vad gäller miljöbrott genom avfallsbrottslighet.

REMA arbetar idag aktivt med frågan om att utveckla och effektivisera arbetet med att återta brottsvinster. Enheten har bland annat anställt en åklagarrevisor för ändamålet, som används i såväl operativa ärenden som i utvecklingsarbetet. Frågan om återtagande av brottsvinster uppmärksammas också i allt större utsträckning i samband med enhetens utvecklingsarbete, genom föreläsningar om till exempel förverkandefrågor och penningtvätt men också genom att samla in och diskutera ärenden där frågan varit aktuell. Ett nästa steg i arbetet med frågan om återtagande av brottsvinster kan vara att sammanställa de goda exempel som förekommit och vidareutveckla arbetsmetoder för att beräkna samt återta brottsvinster inom ramen för REMA:s ärenden.

5.4 Utveckla myndighetssamverkan inom avfallsbrott

5.4.1 Gemensam kommunikationsstrategi för att förebygga avfallsbrott

Myndigheterna bedömer att det finns behov av en gemensam kommunikationsstrategi och en kommunikationsplan, fokuserad på tips om avfallsbrottslighet, för de myndigheter som ingår i uppdraget. Detta för att förbättra kommunikationen, i första hand med allmänheten men även verksamhetsutövare i branscher där avfallsbrottslighet bedöms vara mer förekommande. Strategin bör även ta upp praktiska och juridiska aspekter av kommunikationen mellan myndigheter när det gäller information som är relevant för att förebygga och upptäcka avfallsbrottslighet.

Motivering: Syftet med kommunikationsstrategin och kommunikationsplanen är att skapa en struktur för att dels öka antalet tips om misstänkt illegal avfallsverksamhet från allmänheten, dels från verksamhetsutövare i utsatta branscher.

Under 2024 avser myndigheterna att ta fram en gemensam kommunikationsstrategi och plan, samt ett arbetssätt för hur tips och information ska hanteras på ett systematiskt sätt så att alla berörda myndigheter nås av flödet av tips.

Även de juridiska ramarna för tipsflöden till allmänhet och mellan myndigheter ska tydliggöras i strategin.

5.4.2 Utökad samverkan om lägesbilder

Myndigheterna bedömer att det finns ett behov av att de myndigheter som har ansvar på avfallsområdet blir bättre på att ta fram lägesbilder och riskbedömningar i syfte att få en bättre överblick inom området, identifiera kunskapsluckor samt dela relevant information.

Information om modus, aktörer och problematiska avfallsströmmar som idag är utspridd hos flera olika myndigheter behöver därför sammanställas i skriftliga lägesbilder på regional och nationell nivå.

Myndigheterna bedömer dessutom att det behövs återkommande samverkanmöten i syfte att dela den information som framkommit i lägesbilderna. Samverkansmötena kan bland annat ge tillsynsmyndigheterna ett prioriteringsunderlag för att kunna bedriva en riskbaserad och mer effektiv tillsyn inom området.

Motivering:

Upprättande av lägesbilder och myndighetsgemensamma möten

Det finns en stor samlad kunskap hos olika myndigheter om modus, aktörer och problematiska avfallsslag samt trender vad gäller avfallsbrottslighet. Kunskapen stannar dock oftast inom respektive myndighet och de synergieffekter som skulle bli följden av att kunskapen delas uteblir. Varje myndighet har dessutom ofta information som skulle komplettera den information som finns hos samverkande myndigheter, vilket gör det än viktigare att på ett effektivt och strukturerat sätt kunna dela informationen.

Det är uppenbart att det finns en stor mängd illegalt hanterat avfall som inte upptäcks av myndigheterna. De lägesbilder som finns idag ger inte tillräckligt med information varför det inte går att säga något närmare om omfattningen på den illegala avfallshanteringen.

Det finns stora mängder information i olika typer av databaser som skulle kunna nyttjas för att ta fram en bättre lägesbild. Informationen kan finnas hos tillsynsmyndigheter, Polismyndigheten, Transportstyrelsen, Statistiska centralbyrån (SCB), Tullverket, rederier med flera. Det finns exempelvis omfattande statistik avseende mängder och typer av legalt hanterat avfall samt stoppat illegalt avfall (främst rörande gränsöverskridande avfallstransporter). Även om en oseriös aktör inte skyltar med att de handlar illegalt med avfall kan de exempelvis ha angivet i näringsregistret (SNI-kod) eller på hemsidan att de handlar med begagnade bilar eller skrot. Den informationen tillsammans med information från exempelvis Transportstyrelsen kan ge en indikation på om verksamheten är seriös eller inte. Idag saknas dock rutiner och digitala system för insamling, bearbetning och sammanställning av informationen på ett kontinuerligt och effektivt vis.

Vissa länders myndigheter använder redan idag digitala system för bearbetning av större datamängder som inhämtas på regelbunden basis från olika informationsägare, se exempel ovan. Informationen ger myndigheten en bild av hur flödena ser ut och vilka aktörer som är verksamma. Den bearbetade informationen ligger sedan till grund för deras selekterings-/urvalsprocess för åtgärder.

Länsstyrelserna har länge efterfrågat mer information som kan användas för att effektivisera tillsynen, information som kan ligga till grund för behovsutredningar och riskbedömningar.

Ett förslag är även att en länsstyrelse gör en pilotstudie i form av en regional lägesbild över avfallsbrottslighet i länet. Detta förslag innebär, förutom lägesbilden i sig, att länsstyrelsen kommer få en bild av vad det finns för information, var den finns, hur tillgänglig den är samt vilken typ av digitala system som krävs för bearbetning av insamlade data. Resultatet av detta skulle dessutom kunna ligga till grund för metodutveckling.

Om pilotstudien ger önskat resultat kan länsstyrelserna i framtiden ansvara för att det inför varje år tas fram regionala lägesbilder och riskbedömningar.

Polismyndighetens nationella operativa avdelnings underrättelseenhet (Noa/UND) ansvarar precis som idag för att motsvarande sker på nationell nivå. Noa tar idag fram lägesbilder avseende avfallsbrottslighet som är utformade så att de inte

behöver vara sekretessklassade. Dessa kan med fördel, spridas till tillsynsmyndigheterna.

De lägesbilder som tas fram enligt ovan ska delas på de årligt återkommande möten mellan samverkande myndigheter så som länsstyrelsernas avfalls- och miljöbrottsamordnare, berörda delar av respektive polisregion (främst miljöbrottsutredare, A-krim och Underrättelseenheter), Åklagarmyndigheten, Ekobrottsmyndigheten, Tullverket med flera.

Ett alternativ skulle kunna vara att genomföra ett sådant möte via ”paraplyet” miljöbrottsrådet på nationell nivå och via länsstyrelsernas miljöbrott- och avfallsbrottsamverkan på regional nivå.

Länsstyrelserna som bedriver tillsyn av gränsöverskridande avfallstransporter har tidigare år haft möten om lägesbilder där samverkande myndigheter har möjlighet att sprida muntlig information om modus, information om riskavfallsflöden mm. Dessa kan inte ersätta ovan nämnda möte men bör återupptas.

Den sekretess, eller upplevda sekretess, som försvårar informationsdelning måste så långt som möjligt undanröjas – vilket kan kräva författningsändringar (denna fråga hanteras dock i informationsutbytesutredningen Ju 2022:03¹¹).

5.4.3 Fler myndighetsgemensamma operativa insatser

Myndigheterna bedömer att det finns ett stort värde i myndighetsgemensamma insatser och att detta bör ske i större och jämnare utsträckning. Att samverka ingår redan i myndigheternas uppdrag men det finns potential för att öka omfattningen. Länsstyrelserna åtar sig att under 2024 bjuda in representanter för de olika center mot arbetslivskriminalitet, som etablerats på sju platser i landet, till operativa samverkansmöten med kommunala tillsynsmyndigheter kopplat till avfallsbrott.

Motivering: Samverkan mellan myndigheter är en viktig del av myndigheters uppdrag och något som sker idag på avfallsbrottsområdet via Myndighetsgemensam satsning mot organiserad brottslighet och andra satsningar. Samverkanskontroller och kampanjer kan med fördel ske mer regelbundet för att uppnå en effektivare operativ tillsyn. Målet är att genomföra fler samverkanskontroller där fler myndigheter omfattas, exempelvis kommuner och Ekobrottsmyndigheten. Samverkanskontroller kan planeras via befintliga forum såsom länsstyrelsernas miljöbrotts- och avfallsbrottsamverkan, regional och nationell GRÖT¹²-samverkan och de regionala centren mot A-krim. Initiativ till samverkanskontroller kan även tas av enskilda myndigheter. De regionala centren

¹¹ Utredningen om Förbättrade möjligheter att utbyta information med brottsbekämpande myndigheter (Ju 2022:03), redovisad genom SOU 2023:69.

¹² Gränsöverskridande avfallstransporter.

mot A-krim kan på sikt, efter etablering i hela landet, involveras när förutsättningarna finns.

5.4.4 Enklare kontaktväg till Polismyndigheten

Myndigheterna bedömer att det bör utvecklas en strukturerad och effektiv kontaktväg mellan kommunernas och länsstyrelsernas miljötillsyn och Polismyndighetens miljöbrottutredande verksamhet i respektive polisregion. Syftet med detta är att underlätta kunskapsutbyte, skapa lägesbilder, effektivare kunna förebygga brott och förmedla kontakter i operativa ärenden.

Motivering: Polismyndigheten ser över möjligheterna att inrätta en funktion som miljöbrottsamordnare i varje polisregion för att underlätta andra myndigheters kontakter med relevanta delar av Polismyndigheten. Genom en miljöbrottsamordnare kan externa myndigheter effektivt få kontakt med rätt kompetens inom polisorganisationen, utgående från den specifika frågeställningen i respektive ärende (trafikpoliser med rätt sakkunskap, Polismyndighetens underrättelseverksamhet, A-krim-handläggare med inriktning på miljöbrottslighet, rätt kommunpolis, miljöbrottsexperter på nationell nivå osv). Samtidig skulle en miljöbrottsamordnare underlätta Polismyndighetens kontaktvägar och samverkan med externa aktörer på kommuner, länsstyrelser och nationella tillsynsmyndigheter. En miljöbrottsamordnare kommer att minska risken för att värdefull intern eller extern specialistkompetens inte blir tillvaratagen i de alltmer komplexa sammanhang som präglar miljöbrotten.

5.4.5 Utökad publicering av offentlig information

Myndigheterna bedömer att det behövs mer kunskap om hur offentlig information om till exempel tillstånd kan ske via publiceringslösning på internet.

Motivering: Flera remissinstanser har i tidigare remissvar uttryckt ett behov av att enkelt kunna ta del av tillstånd, anmälningar, förbud med mera på avfallsområdet. Specifikt har flera tillsynsmyndigheter pekat på svårigheterna att kunna hitta den typen av handlingar för verksamheter i andra län, och framhållit att det måste vara enklare att utbyta den informationen mellan myndigheterna.

En sådan hantering, med ett ökat utbyte mellan myndigheterna, innebär dock vissa juridiska problem med delning av handlingar mellan myndigheter, samt underlättar inte för företagen.

Flera EU-medlemsländer, bland annat Danmark, har löst detta problem genom att systematiskt publicera den typen av offentliga handlingar utan känsliga uppgifter i lättanvända – ofta kartbaserade – portaler på internet.

Naturvårdsverket arbetar tillsammans med bland annat länsstyrelserna på att skapa en teknisk infrastruktur som skulle kunna användas för denna typ av lösning. Det behöver dock studeras närmare hur en portal av ovannämnda slag skulle kunna användas av myndigheter, företagare och allmänhet för att få en tydligare bild av behoven. I tillägg till den behovskartläggningen behöver en förankring ske bland berörda myndigheter, inte minst kommunala sådana. Därutöver behöver de juridiska förutsättningarna klargöras, för när och i vilka fall myndigheterna har möjlighet att publicera sådan offentlig information.

6. Planerat arbete under 2024

Under 2024 kommer arbetet med problemlösningsutredning utifrån fallstudier att fortsätta för att identifiera fler hinder för samverkan mot avfallsbrottslighet. Parallellt med det kommer mycket tid att läggas på att genomföra eller fördjupa utredningen av de bedömningar om åtgärder som redovisas i kapitel 4. Ambitionen är att antingen kunna ta fram förslag till regeringen om det bedöms relevant eller lägga grund för ändrade arbetsätt inom myndigheterna eller ändrad form för samverkan mellan myndigheter.

Arbetet fortsätter med att beskriva myndigheternas informationsmängder som pågått under 2023 med syfte att underlätta informationsutbyte om avfallsbrott. Vi kommer också att noga följa, och om det behövs, bidra till arbetet med utredningen *Förbättrade möjligheter till informationsutbyte mellan myndigheter* (Dir. 2023:146). Vi avser även att fortsätta samarbeta med Miljöstraffrättsutredningen (M 2022:04).

Vi kommer även att följa och bidra aktivt till Naturvårdsverkets projekt om en komparativ studie av de nordiska tillsynssystemen som initierats inom ramen för det svenska ordförandeskapet i Nordiska ministerrådet under 2024. Vi ser en stor potential till utökad erfarenhetsutbyte och att en grund för ökad samverkan läggs inom avfallsbrottsområdet med ansvariga tillsynsmyndigheter i våra grannländer.

Inom ramen för uppdraget har problemen med den nationella kapaciteten för destruktion av komplexa avfall, som exempelvis ozonnedbrytande gaser och vissa PFAS-avfall, diskuterats. Dessa avfallsslag kan kosta mycket för avfallsägaren att destruera och om hanteringen innebär att avfall måste lagras upp i relativt stor mängd riskerar det att bidra till att skapa en marknad för illegal avfallshantering för dessa avfallsslag. Under 2024 kommer Naturvårdsverket att ta fram en ny nationell avfallsplan. En del i det arbetet är att kartlägga och analysera den nationella behandlingsskapaciteten för olika avfallsflöden. Det inbegriper frågan om kapacitet för hanteringen av komplexa avfallstyper samt de risker som en begränsad kapacitet kan medföra.

Vi kommer också att se över förutsättningarna och lämpligheten att organisera tillsynsansvaret för vissa typer av avfallshantering på andra sätt än idag för att se hur det kan bidra till en bättre och mer riskbaserad tillsyn. Här är Miljöstraffrättsutredningens arbete inom området viktigt att följa liksom att hämta in erfarenheter från den miljösamverkan som sker runt om i landet samt Sveriges kommuner och regioners bedömningar och erfarenheter i frågan.

Även förutsättningarna för hur samverkan mellan tillsynsmyndigheterna och de brottsbekämpande myndigheterna skulle kunna förbättras och utvecklas avser vi se över. Även här är Miljöstraffrättsutredningens arbete inom området viktigt att följa.

Olika åtgärder för att göra det enklare för myndigheterna att bedriva riskbaserad tillsyn av så kallade U-verksamheter, dvs. sådana verksamheter som varken är tillstånds- eller anmälningspliktiga, behöver ses över och analyseras. Detta görs med fördel gemensamt av flera berörda myndigheter.

Vi avser också att noga följa arbetet inom EU-projektet Perivallon¹³ där tekniker för upptäckt av avfallsupplag via fjärranalys undersöks och utvecklas för att bidra till att implementera arbetsmetoden i en svensk tillsynskontext. Perivallon, där Nationellt forensiskt center hos Polismyndigheten ingår som part, utvecklar även rättssäkra metoder för att mäta avfallshögars volym och densitet som kan ge stor nytta i tillsynsarbetet i Sverige.

Myndigheterna avser också att följa, och om möjligt bidra till, arbetet med att ta fram en nationell strategi mot organiserad brottslighet¹⁴ som regeringen påbörjat under 2023.

Projektgruppen ser fram emot att driva projektet vidare för att utveckla det myndighetsgemensamma arbetet mot avfallsbrottslighet.

¹³ <https://perivallon-he.eu/>.

¹⁴ <https://www.regeringen.se/pressmeddelanden/2023/01/nya-atgarder-mot-de-kriminella-gangen/>.